تبیان

شماره ۱
بهار و تابستان ۱۴۰۵

«معماری اقتدار؛ دیدگاه تمدنی امام خامنه‌ای به پژوهش و جهاد علمی»

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با درک عمیق از پیوند ناگسستنی **«دانش» و «قدرت»**، پژوهش را نه صرفاً یک فعالیت آکادمیک، بلکه اصلی‌ترین مولفه اقتدار ملی و راهبردی کلیدی برای خروج از سلطه قدرت‌های استکباری می‌دانستند. ایشان با تبیین گفتمان «جهاد علمی»، پیشرفت را از حاشیه به متن حرکت عمومی ملت آوردند و ایران را با عزمی راسخ به سوی مرزهای دانش نوظهور هدایت کردند.

توجه ویژه ایشان به حوزه‌های استراتژیک نظیر **هوش مصنوعی، علوم شناختی، فناوری‌های هسته‌ای، نانوتکنولوژی و صنایع پیشرفته دفاعی**، ناشی از نگاهی تمدنی بود که در آن، تکنولوژی نه یک کالای وارداتی، بلکه دستاوردی بومی و ابزاری برای تحقق **«ایران قوی»** قلمداد می‌شد. ایشان برخلاف جریان‌هایی که مرعوب غرب بودند یا با پیشرفت سر ستیز داشتند، معتقد بودند جمهوری اسلامی باید در تراز قدرت‌های جهانی، **پرچمدار علم** باشد.

اگر امروز ایران در عرصه‌های حساس نانوتکنولوژی در ردیف **کشورهای پیشرو** قرار دارد، مرهون مدیریت کلان و تشویق‌های راهبردی ایشان است. این رویکرد، نه تنها بن‌بست‌های فناورانه را شکست، بلکه با **«بومی‌سازی»** دانش، عزت ملی را در بالاترین سطوح جهانی تثبیت کرده وقدتار کشور را در دنیای پرچالش پیش رو تضمین می‌کند.

«در امتداد نور؛ شکوه بی‌همتای وداع با قائد امت در آیینه تاریخ»

تشییع پیکر **حضرت آیت‌الله خامنه‌ای**، رویدادی است که نه‌تنها **تداوم شکوه تاریخی وداع با بزرگان دین** را به تصویر کشید، بلکه با عبور از تمام رکوردهای پیشین **درخشان‌ترین و بی‌مانندترین فصل در تاریخ تشیع** را رقم زد. این وداع باشکوه، اگرچه در امتداد تشییع‌های تاریخی نظیر وداع با **شیخ مفید** در دوران آل‌بویه و تشییع فرامانی **میرزای شیرازی** قرار می‌گیرد، اما ماهیتی متمایز و برتری‌های بی‌بدیلی دارد.

اگر در تشییع شیخ مفید، شاهد شکوهی بی‌سابقه برای یک عالم در سده‌های نخستین بودیم و در وداع با میرزای شیرازی، مسیری زیارتی و چندروزه را نظاره‌گر بودیم، تشییع رهبر انقلاب اسلامی، ابعادی فراتر از تمامی این رویدادها یافت. **برتری این مراسم** را می‌توان در چهار محور کلیدی خلاصه کرد: نخست، **مقیاس جمعیتی عظیم** که با هیچ‌یک از گزارش‌های تاریخی قابل‌مقایسه نیست؛ دوم، **وسعت جغرافیایی و جهانی بودن آن** که فراتر از مرزها طنین‌انداز شد؛ سوم، **پوشش گسترده رسانه‌ای** که این واقعه را به نمایشی تمدنی مبدل ساخت؛ و چهارم، **همزمانی این وداع با تحولات پیچیده سیاسی جهان** که بیوند عمیق ملت با رهبری را در حساس‌ترین نقطه عطف تاریخ، به رخ جهانیان کشید.

بنابراین، این رویداد را باید فراتر از یک سوگواری ساده، **حلقه‌ای طلایی در زنجیره پیوند امت و امام** دانست. این تشییع، نه نقطه پایان، که تجلی عینی **استحکام روزافزون پیوندهای ایمانی و سیاسی مردم** با رهبران دینی است؛ پیوندی که امروز با عبور از تمامی سنت‌های پیشین، خود را به‌عنوان **استوارترین پیمان تاریخی تشیع** معرفی کرده است.

یادداشت تاریخ

ناصر اکبرزاده

مذاکره در مکتب عاشورا؛ گفت‌وگو برای احقاق حق، نه پذیرش ذلت

با طرح دوباره موضوع مذاکرات میان جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده، این پرسش بار دیگر مطرح می‌شود که **آیا اصل مذاکره با دشمن با فرهنگ عاشورا سازگار است؟** پاسخ این پرسش را باید در سیره عملی امام حسین(ع) در نهضت کربلا جست‌وجو کرد؛ زیرا عاشورا تنها میدان جهاد و شهادت نیست، بلکه مدرسه‌ای برای تبیین نسبت **عقلانیت، گفت‌وگو، عزت و مقاومت** نیز به شمار می‌آید.

بررسی منابع تاریخی نشان می‌دهد که امام حسین(ع) هرگز اصل گفت‌وگو را نفی نکردند. از زمان ورود به سرزمین کربلا تا شب عاشورا، چندین گفت‌وگو میان آن حضرت و عمر بن سعد انجام گرفت و حتی دیدارهای خصوصی نیز میان آنان گزارش شده است. هدف امام از این گفتگو، دستیابی به قدرت، حفظ جان یا معامله بر سر حق نبود، بلکه تلاش برای جلوگیری از جنگ، هدایت طرف مقابل، آشکار ساختن حقیقت و اتمام حجت با سپاه دشمن بود. این رفتار نشان می‌دهد که **در منطق عاشورا، گفت‌وگو پیش از درگیری، نشانه عقلانیت و مسئولیت‌پذیری است، نه ضعف یا عقب‌نشینی.**

بااین‌حال، ادامه این گفت‌وگوها تا زمانی معنا داشت که امکان بازگشت طرف مقابل به حق وجود داشته باشد. هنگامی که روشن شد حکومت اموی تنها یک خواسته دارد و آن **بیعت با یزید و مشروعیت‌بخشی به نظام ظلم** است، امام حسین(ع) با صراحت راه هرگونه سازش را بستند و با تبار جاودانه **«هیهات منا الذلة»** مرز میان مذاکره و تسلیم را برای همیشه ترسیم کردند. ازاین‌رو، پایان گفت‌وگو نه به سبب اصل مذاکره، بلکه به دلیل مطالبه ذلت و چشم‌پوشی از حقیقت بود.

رهبر معظم انقلاب نیز با تبیین همین منطق، همواره بر این نکته تأکید کرده‌اند که **مذاکره، فی‌نفسه نه مطلوب مطلق است و نه امری مذموم؛ ارزش آن به حفظ عزت، استقلال و حقوق ملت‌ها بستگی دارد.** هرگاه گفت‌وگو در راستای برای احقاق حق، رفع ظلم و تأمین منافع مشروع باشد، امری عقلانی است؛ اما اگر هدف آن تحمیل اراده، سلب استقلال یا وادار ساختن طرف مقابل به عقب‌نشینی از حقوق مسلم خود باشد، دیگر مذاکره نیست، بلکه شکل دیگری از سلطه‌طلبی خواهد بود.

بر همین اساس، فرهنگ عاشورا معیار روشنی برای ارزیابی هر گفت‌وگوی سیاسی ارائه می‌دهد. **اسلام، منطق و گفت‌وگو را بر جنگ مقدم می‌داند، اما هیچ‌گاه اجازه نمی‌دهد اصول، عزت و منافع انسانی در پای مصالح زودگذر قربانی شود.** مؤمن واقعی تا آخرین فرصت باب گفت‌وگو را باز می‌گذارد، ولی هرگز حقیقت را معامله نمی‌کند و تن به ذلت نمی‌دهد. این همان پیامی است که نهضت حسینی به همه عصرها منتقل کرده است: **گفت‌وگو برای تحقق عدالت و احقاق حق، آری؛ معامله بر سر حق و پذیرش سلطه، هرگز.**

منابع:

۱. ابومخنف، لوط بن یحیی، *مقتل الحسین*.
۲. طبری، محمد بن جریر. *تاریخ الأمم والملوک*.
۳. خامنه‌ای، سیدعلی. بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی دریایی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و خانواده‌های آنان.
۴. مکارم شیرازی، ناصر. *عاشورا؛ ریشه‌ها، انگیزه‌ها، رویدادها، پیامدها*.

یادداشت تفسیر

عرفان گرزین

مصاحف کهن قرآنی و تاریخ‌گذاری کربنی؛ مطالعه موردی مصحف صنعاء و مصحف رضوی

در پژوهش‌های تاریخ قرآن، بررسی نسخه‌های کهن به‌موازات داده‌های مادی، نوشتاری و تاریخی آنها، شرط لازم برای دستیابی به نتایجی روش‌مند و استوار است. از میان اسناد بازمانده از نیمه نخست سده اول هجری، **مخطوطات قرآنی جایگاهی ممتاز دارند**؛ زیرا شواهدی عینی و مستقل از گزارش‌های روایی به دست می‌دهند و می‌توانند در سنجش نظریه‌های مختلف درباره جمع، تدوین و استقرار متن قرآن نقشی تعیین‌کننده ایفا کنند. اهمیت این اسناد از آنجا دوچندان می‌شود که **هیچ نسخه قطعی و استاندیدیزی از قرآن‌های منسوب به عصر پیامبر(ص) یا مصاحف روزگار ابوبکر و عثمان در دست نیست**، و پژوهشگر ناگزیر بر روایات گاه متعارض، بازمیرگ‌های پراکنده و چند دست‌نویس کهن تکیه می‌کند.

در سال‌های اخیر، **تاریخ‌گذاری رادیوکربن** ـ به‌ویژه با **طیف‌سنجی جرمی شتاب‌دهنده (AMS)**ـ افق تازه‌ای در مطالعه نسخه‌های خطی قرآن گشوده است. این روش با سنجش نسبت کربن ۱۴ به کربن ۱۲ در مواد آلی نسخه، امکان تعیین نسبی زمان تولید پوست یا ماده نوشتاری را فراهم می‌کند و در کنار داده‌های نسخه‌شناختی و رسم‌الخطی، تصویری روشن‌تر از جایگاه تاریخی مصحف ارائه می‌دهد. با این حال، **این روش مطلق نیست**: آنچه سنجیده می‌شود زمان آماده‌سازی ماده نوشتاری است، **نه لزوماً سال کتابت متن**؛ فاصله احتمالی میان تهیه پوست و نگارش، به‌همراه حاشیه عدم قطعیت آماری، مانع از داوری قطعی درباره پیشاعتمادی یا پساعتمادی بودن یک نسخه صرفاً بر پایه این آزمون می‌شود.

در میان نسخه‌های کهن، **مصحف صنعاء** و **مصحف رضوی** اهمیتی ویژه دارند. دست‌نوشته‌های صنعاء، کشف‌شده در **دهه ۱۹۷۰ در یمن**، به‌ویژه به سبب **لایه زیرین (پالیمپسست)** و ویژگی‌های نوشتاری، از مهم‌ترین شواهد مراحل نخستین کتابت و انتقال متن قرآن‌اند. دامنه تاریخ‌گذاری کربنی این نسخه‌ها ـ که **تا میانه‌های سده نخست هجری** امتداد می‌یابد ـ نظریه‌های قائل به تثبیت نهایی متن در اواخر سده دوم یا اوایل سده سوم را از جایگاه تاریخی مصحف ارائه می‌دهد. با این حال، **این روش مطلق نیست**: آنچه سنجیده می‌شود زمان آماده‌سازی ماده نوشتاری است، فاصله احتمالی میان تهیه پوست و نگارش، به‌همراه حاشیه عدم قطعیت آماری، مانع از داوری قطعی درباره پیشاعتمادی یا پساعتمادی بودن یک نسخه صرفاً بر پایه این آزمون می‌شود.

در میان نسخه‌های کهن، **مصحف صنعاء** و **مصحف رضوی** اهمیتی ویژه دارند. دست‌نوشته‌های صنعاء، کشف‌شده در **دهه ۱۹۷۰ در یمن**، به‌ویژه به سبب **لایه زیرین (پالیمپسست)** و ویژگی‌های نوشتاری، از مهم‌ترین شواهد مراحل نخستین کتابت و انتقال متن قرآن‌اند. دامنه تاریخ‌گذاری کربنی این نسخه‌ها ـ که **تا میانه‌های سده نخست هجری** امتداد می‌یابد ـ نظریه‌های قائل به تثبیت نهایی متن در اواخر سده دوم یا اوایل سده سوم را از جایگاه تاریخی مصحف ارائه می‌دهد. با این حال، **این روش مطلق نیست**: آنچه سنجیده می‌شود زمان آماده‌سازی ماده نوشتاری است، فاصله احتمالی میان تهیه پوست و نگارش، به‌همراه حاشیه عدم قطعیت آماری، مانع از داوری قطعی درباره پیشاعتمادی یا پساعتمادی بودن یک نسخه صرفاً بر پایه این آزمون می‌شود.

بررسی توأمان نسخه‌شناسی این دو مصحف با نتایج تاریخ‌گذاری کربنی آنها، یکی از مهم‌ترین عرصه‌های پژوهشی در علوم قرآنی به شمار می‌رود؛ عرصه‌ای که پیوند دادن داده‌های آزمایشگاهی با تحلیل‌های تاریخی و نسخه‌شناختی را ممکن می‌سازد و در فهم دقیق‌تر روند تدوین مصحف نقشی راهگشا دارد.

منابع

الف. کتاب:

۱. بهنام صادقی و محسن گودرزی، «مصحف صنعاء و مسئله خاستگاه قرآن».

ب. مقالات:

۱. آلاء وحیدنیا، «تاریخ‌گذاری مخطوطات قرآنی در پرتو روش‌های نوین علمی (آزمایش کربن ۱۴)»، فصلنامه مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی، سال ۲، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۷، صص. ۱۰۷–۱۴۲.

۲. محمدعلی رضایی اصفهانی و عباس کریمی، «بررسی تاریخ‌گذاری کربن ۱۴ دو مصحف رضوی و صنعاء»، مطالعات قرآن و مستشرقان، دوره ۱۸، شماره ۳۵، اسفند ۱۴۰۳، صص. ۳۲۹–۳۳۸.

۳. ساکی نانسی و شاکر، محمدکاظم «کندوکاوی نو در مسئله وثاقت تاریخی قرآن با استناد به مصاحف صنعا. نشریه پژوهش‌های علم و دین» بهار و تابستان ۱۳۹۴ شماره۱.

۴. Sadeghi, B., & Goudarzi, M. (2012). Sana'a' 1 and the origins of the Qur'an. Der Islam, 87(1-2), 1-129

یادداشت کلام

فرزاد فولادی ونه

اندیشه وحدت اسلامی در مکتب عاشورا؛ نگاهی به رهنمودهای رهبر معظم انقلاب و نقد رفتارهای تفرقه‌افکنانه در عتبات عالیات

وحدت اسلامی در اندیشه رهبر معظم انقلاب، نه یک تاکتیک سیاسی، بلکه راهبردی برخاسته از معارف قرآن و سیره اهل‌بیت(ع) است. از همین منظر، **عزاداری سیدالشهدا(ع)** نیز تنها آیین سوگواری نیست، بلکه مدرسه‌ای برای تربیت انسان، احیای ارزش‌های الهی و تقویت همبستگی امت اسلامی به شمار می‌آید. نهضت عاشورا با شعارهای فراگیر **حق‌طلبی، عدالت‌خواهی، مبارزه با ظلم و کرامت انسانی** شکل گرفت؛ ارزش‌هایی که همه مسلمانان، فارغ از گرایش‌های مذهبی، در آن اشتراک دارند. بنابراین، هرچه این مجالس بیش‌تر به محور وحدت و همدلی نزدیک شوند، پیام جهانی عاشورا روشن‌تر و اثرگذارتر خواهد بود.

بر همین اساس، رهبر معظم انقلاب همواره تأکید کرده‌اند که **مجالس حسینی باید محل پیوند دل‌ها و تقویت اخوت اسلامی باشد، نه بستری برای دامن زدن به اختلافات مذهبی**. هرگونه گفتار یا رفتاری که به تحقیر، اهانت یا تحریک احساسات پیروان دیگر مذاهب اسلامی بینجامد، با روح قیام امام حسین(ع) و رسالت اهل‌بیت(ع) ناسازگار است. عزاداری زمانی می‌تواند نقش تمدن‌ساز خود را ایفا کند که بر **مشترکات امت اسلامی، تکریم اهل‌بیت(ع) و حفظ کرامت همه مسلمانان** استوار باشد و زمینه سوءاستفاده دشمنان برای ایجاد شکاف در جهان اسلام را از میان ببرد.

در این چارچوب، آنچه گاه در حاشیه زیارت عتبات عالیات در ایام محرم امسال مشاهده می‌شود، نیازمند تأمل و آسیب‌شناسی است. **برخوردهای نامناسب معدودی از افراد افراطی با زائران فرقه اسماعیلی، به‌ویژه بُهره‌های داوودی، نه‌تنها با اخلاق اسلامی سازگار نیست، بلکه تصویری نادرست از فرهنگ اصیل تشیع ارائه می‌کند.** بُهره‌های داوودی با پیشینه‌ای طولانی در بزرگداشت عاشورا و اظهار ارادت به خاندان پیامبر(ص)، با یوشتن یکدست سپید که نماد پاکی و طهارت است، در مراسم عزاداری حضور می‌یابند و نسبت دادن بی‌حرمتی به آنان، بدون دلیل معتبر، منصفانه نیست. **عتبات عالیات حرم امن همه دوستداران اهل‌بیت(ع)** است و نباید به عرصه رفتارهای اختلاف‌آفرین یا رقابت‌های حاشیه‌ای تبدیل شود.

ازاین‌رو، تحقق اندیشه وحدت اسلامی در موسم محرم، نیازمند اقداماتی عملی است. **منبرها، هیئت‌های مذهبی و رسانه‌های دینی** باید بیش از گذشته بر مشترکات امت اسلامی و فرهنگ احترام متقابل تأکید کنند و از طرح مباحثی که زمینه اختلاف و سوءبرداشت را فراهم می‌آورد، بپرهیزند. همچنین، **گسترش گفت‌وگوی علمی و فرهنگی میان پیروان مذاهب اسلامی، دعوت از شخصیت‌های مذهبی اسماعیلی و تدوین ضوابط روشن برای صیانت از کرامت زائران در اماکن مقدس** می‌تواند در کاهش تنش‌ها و تقویت همگرایی اسلامی نقش مؤثری ایفا کند.

در نهایت، **پیام عاشورا، پیام وحدت حول محور حق است، نه اختلاف بر سر هویت‌های مذهبی.** اگر عزاداری حسینی در پرتو اندیشه وحدت‌گرای رهبر معظم انقلاب برگزار شود، نه‌تنها سرمایه‌ای برای جهان تشیع، بلکه الگویی برای همگرایی امت اسلامی خواهد بود. یادساندت حرمت زائران، احترام به کرامت انسان‌ها و پرهیز از رفتارهای تفرقه‌افکنانه، بهترین جلوه وفاداری به مکتب امام حسین(ع) و زمینه‌ساز معرفی چهره حقیقی اسلام به جهانیان است.

منابع:

۱. ابن‌جوزی، عبدالرحمن بن علی. *المنتظم فی تاریخ الأمم والملوک*. چاپ اول، بیروت: دارالکتب العلمیة.

۲. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۳/۱۶/۰۶). بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری.

۳. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۵/۰۹/۲۷). بیانات در دیدار مسئولان نظام و مهمانان کنفرانس وحدت اسلامی.

۴. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۸/۰۳/۱۵). بیانات در مراسم سی‌امین سالگرد رحلت امام خمینی(ره).

۵. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۴۰۰/۰۸/۰۲). بیانات در دیدار مهمانان کنفرانس وحدت اسلامی.

۶. مطهری، مرتضی. مجموعه *آثار*، ج۱۷. تهران: انتشارات صدرا.

یادداشت معاونت پژوهش

«...لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ...» (نحل/۳۹)

حمد و سپاس بیکران بر آستان کبریایی خداوندی که به قلم و آنچه می‌نویسد سوگند یاد کرد (قلم/۱) و رسالت تبیین و روشنگری را بر دوش حاملان علم و دین نهاد.

آغاز به کار نشریه دیواری «تبیان»، گامی نو در مسیر تحقق اهداف متعالی مؤسسه آموزش عالی ائمه اطهار (علیهم‌السلام) است، گامی برای تجلی بخشیدن به ظرفیت‌های علمی و پژوهشی دانش‌پژوهان عزیزی که در مکتب اهل‌بیت (ع) زانوی تلمذ زده‌اند. این نشریه، نه صرفاً یک تریبون، که میدانی برای تمرین «مرزبانی از عقیده» و عرصه‌ای برای «قلم‌فرسایی مسئولانه» است.

نام «تبیان» برای این نشریه، نه انتخابی تصادفی، که برآمده از یک رسالت است. در روزگاری که امواج بهمگن شبهات و غبارآلودگی‌های فکری، اذهان را می‌آشوبد، وظیفه یک پژوهشگر علوم اسلامی، «تبیین» حقایق، زدودن ابهامات و ارائه پاسخی متقن و مستدل به مسائل روز است. یک دانش‌آموخته مکتب جعفری، باید توانایی آن را داشته باشد که اندوخته‌های عمیق خود در حوزه‌های **کلام، تاریخ و تفسیر** را به زبانی شیوا، موجز و کارآمد، برای مخاطب امروز ترجمه کند.

نشریه «تبیان» بستری است برای همین گذار مبارک؛ گذار از **«اندوختن علم» به «رائه و تولید فکر»** محدودیت ۵۰۰ کلمه‌ای برای هر یادداشت، خود یک تمرین ارزشمند است برای دستیابی به دو مهارت کلیدی پژوهشگری نوین: **ایجاز و عمق**. ما به دنبال آن هستیم که دانش‌پژوهان ما بیاموزند چگونه پیچیده‌ترین مفاهیم را در کوتاه‌ترین و مؤثرترین قالب ممکن ارائه دهند.

این نشریه، متعلق به تمامست و با همت و قلم شما جان می‌گیرد. از همه شما دانش‌پژوهان گرامی، دعوت می‌کنیم تا این فرصت را مغتنم شمرده و با مشارکت فعال خود، چراغ این حرکت علمی را پرفروغ نگاه دارید. ما در معاونت پژوهش، مشتاقانه منتظر دریافت آثار ارزشمند شما و تماشای بالندگی علمی‌تان در این عرصه هستیم. امید است که هر شماره از «تبیان»، برگ زرین دیگری بر کارنامه علمی و پژوهشی مؤسسه بیفزاید.

و من الله التوفیق

معاونت پژوهش مؤسسه آموزش عالی ائمه اطهار (ع)

مکث پژوهش

شیر و خورشید؛ نمادی با ریشه‌های عمیق شیعی

تحلیلی بر اصالت مذهبی نشان «شیر و خورشید»

نشان «شیر و خورشید» در سیر تاریخی خود، فراتر از یک نماد حکومتی، همواره به عنوان گویاترین رمز باورهای شیعیان ایران شناخته شده است. بررسی‌های تاریخی گواهی می‌دهد که این نشان نه ابزاری سیاسی، بلکه بیانی نمادین از اعتقاد به مقام «اسدالله‌الغالب» و «خورشید ولایت» است.

در جلسه‌ای که در تاریخ ۱۳۵۸/۷/۹ به دعوت نخست‌وزیری با حضور برجسته‌ترین استادان تاریخ و فرهنگ ایران برگزار شد، استاد محیط طباطبایی با تبیین سیر تحول این نشان تصریح کرد: «وجود نقش شیر بر پرده علم سلجوقی... در نظر شیعیان روزافزون کشور که در تلاش ظهور و قیامی وقت می‌گذراندند، این اندیشه را طرح می‌کرد که صورت شیر را تصویر خطی و نموداری از لقب محبوب حضرت علی بن ابی‌طالب یا اسدالله الغالب به شمار آورند و در این نشان گویی وسیله‌ای برای ابراز مهر و علاقه باطنی خود یافتند.»

این اصالت مذهبی چنان ریشه‌دار است که حتی در ادوار مختلف، سلاطین و حکام نیز برای مشروعیت‌بخشی به حکومت خود در قلمرو مذهب تشیع، به آن توسل جسته‌اند. طبق گزارش دکتر سید جعفر شهیدی، این نماد پیوندی ناگسستنی با هویت مذهبی ایرانیان دارد: «شیر و خورشید از پایان عصر مغول و تمام دوره صفوی و عصر قاجار به علامت مذهب تشیع به حساب آمده است... بدین ترتیب شیر و خورشید علامت مذهب و ملت بوده است نه نشان حکومت.»

شواهد این امر در تار و پود فرهنگ شیعی ایران تنیده شده است؛ از کتیبه‌ها و محراب مساجد گرفته تا استفاده در مجالس تعزیه و روضه‌خوانی، همگی مؤید آن است که این نشان، نمادی کاملاً مذهبی است. دکتر شهیدی در تکمیل این نظر می‌افزاید: «وجود پرچمها، کتیبه‌پوش‌ها، قالی‌ها که از سیصد سال پیش به علامت شیر یا شیر و خورشید مزیّن است و از آنها در تکیه‌ها، روضه‌خوانی‌ها و تعزیه‌ها استفاده می‌شود، مؤید این است که شیر و خورشید رمز مذهبی است نه سیاسی.»

همچنین، اقدام تاریخی ایران برای پذیرش این نشان در کنوانسیون‌های بین‌المللی در کنار «صلیب سرخ» و «هلال احمر»، تنها به واسطه ماهیت مذهبی آن میسر شد. دکتر شهیدی تأکید می‌کند: «با توجه به اینکه صلیب نشانه دین است نه دولت، معلوم خواهد شد که شیر و خورشید از آن جهت که رمز مذهب تشیع است به سازمان صلیب سرخ پیشنهاد شده نه از آن جهت که علامت سیاسی یادشاه و دولت ایران است.»

بنابراین، شیر و خورشید نشانگر هویت شیعی ملت ایران است که در طول قرون، مایه توفیر و احترام علما و مراجع بوده است. با توجه به این پیشینه که این نشان، میراثی مقدس و برخاسته از بطن ارادت به ولایت علوی است، هرگونه سوءاستفاده از آن توسط جریانات غیرمذهبی و مخالف مذهب تشیع، در تعارض آشکار با اصالت تاریخی و معنایی این نشان قرار دارد. این نماد، علامتی است که تنها با فرهنگ و باورهای شیعی پیوند داده و صادره آن توسط دیگران، تحریف آشکار حقیقت تاریخی آن است.

منبع:

محیط طباطبایی، محمد و شهیدی، سید جعفر، «نقش شیر و خورشید»، *مجله آینده*، جلد پنجم، ص ۷۰۸-۷۰۳.

ارتباط با ما

B2n.ir/kq5515

مهم‌ترین تحول هوش مصنوعی در حوزه علوم انسانی: توسعه ابزارهای پیشرفته تحلیل کیفی متون حجیم (PDF و Word) و ادغام آن در نمایه‌سازی و مرور ادبیات پژوهشی است.

این تحول در سه بخش کلیدی خلاصه می‌شود:

۱. **پردازش و استخراج معنایی:** مدل‌های هوش مصنوعی اکنون می‌توانند هزاران صفحه متن تخصصی را تحلیل کرده، مفاهیم کلیدی را استخراج و کدگذاری کنند، و خروجی‌های ساختاریافته (مانند استخراج دقیق سوالات چهارگزینه‌ای تحلیلی از مقالات) ارائه دهند.

۲. **دستیاران پژوهشی و مرور ادبیات:** بلفرم‌هایی مانند Elicit و Consensus توانایی تحلیل متون علوم انسانی و ارائه خلاصه‌های دقیق همراه با ارجاع‌دهی (Citation) را فراهم کرده‌اند که روند پیشینه کاوی را دگرگون کرده است.

۳. **نظام‌مند شدن اخلاق نشر (COPE):** تعیین تکلیف جایگاه هوش مصنوعی در مقالات علمی (مجاز بودن برای ویرایش مشروط به شفاف‌سازی در متدولوژی، و ممنوعیت مطلق درج به عنوان نویسنده) با استفاده در داوری همتا) چارچوب‌های جدیدی برای نمایه‌سازی در پایگاه‌هایی مانند ISC ایجاد کرده است.

مفاخر پژوهش

آیت الله سید محمد مهدی خرسان

ایشان از استوانه‌های برجسته رجال‌شناسی و احیاگران بزرگ تراث شیعه در حوزه علمیه نجف، نماد بارز تتبع عمیق و پژوهش روشمند در دوران معاصر است. دقت نظر و پرهیز از شتاب‌زدگی در تحقیق باعث شد تا جایگاه علمی ایشان مورد ستایش بزرگان قرار گیرد؛ چنان‌که آیت‌الله نجم‌الدین طبسی با صراحت تأکید کردند: «بهترین محقق در دوران ما، آیت‌الله خرسان هستند.»

شاهکار علمی ایشان **«موسوعة عبدالله بن عباس»** (در ۲۱ جلد) است که تألیف آن با پشتکاری کم‌نظیر نزدیک به ۷۰ سال به طول انجامید. انگیزه اصلی مؤلف در این دانشنامه عظیم، بالایش غبار تحریف از چهره ابن‌عباس بوده است؛ چرا که علاوه بر کینه‌توزی امویان با بنی‌هاشم، در دوران خلافت عباسیان نیز گروه‌های مختلف مخالف (از خوارج و حسنیان تا رقبای سیاسی و مذهبی)، هجمه‌های گسترده‌ای علیه کل خاندان عباس شکل دادند.

روش‌شناسی آیت‌الله خرسان در کشف جریان‌های جعل حدیث و استخراج حقیقت از میان انبوه گزارش‌های متناقض تاریخی، الگویی عملی و روشن برای پژوهشگران مؤسسه و طلاب است تا مسیر صیانت از مکتب اهل‌بیت (علیهم‌السلام) را با صلابت و دقت علمی بپیمایند.

فعالیت‌های معاونت پژوهش

موضوعات پژوهشی

رشته تاریخ

تحلیل تحول راهبردهای حکمرانی امیرالمؤمنین(ع) پس از نهروان؛ مطالعه‌ای بر پایه گزارش‌های غارات

رشته کلام

(گونه شناسی یا) تحلیل انتقادی نظریه اقتباس مهدویت شیعه از ادیان و مکاتب دیگر در شیعه‌پژوهی معاصر

رشته تفسیر

گونه‌شناسی و تحلیل آسیب‌های قلب در قرآن کریم؛ مطالعه‌ای بر پایه اوصاف و حالات قلب بر اساس تفسیر تسنیم

لوح پژوهشی معاونت پژوهش مؤسسه آموزش عالی ائمه اطهار علیهم السلام